

УДК 811.111:316.774

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/32.214513>**Сніжана КУБРАК,***orcid.org/0000-0003-4236-1528**кандидат педагогічних наук,**доцент кафедри іноземних мов**Житомирського національного агроекологічного університету**(Житомир, Україна) snezha.zt@gmail.com*

ІНОЗЕМНА МОВА І СУЧАСНІ ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Мета дослідження – обґрунтувати можливі шляхи використання медіазасобів на заняттях з іноземної мови в сучасній вищій школі, спрямовані на розвиток усіх видів діяльності здобувачів освіти. Вони також спрямовані на розвиток умінь знаходити й отримувати, обробляти, передавати зберігати необхідну інформацію з використанням технічного інструментарію (комп'ютер, мультимедіа, інтернет, аудіо та відео) під час вивчення іноземної мови.

У дослідженні використовувались такі методи наукових досліджень: теоретичні – аналіз філософської, педагогічної і психологічної літератури, що дають змогу уточнити характер основних понять дослідження, систематизації й узагальнення теоретичних і емпіричних даних, за допомогою яких ми маємо змогу показати стан можливості використання медіа-засобів на заняттях з іноземної мови в сучасній вищій школі та перспективи подальшого розвитку в цій сфері.

У статті проаналізовано досвід використання сучасних інформаційних та комунікаційних технологій, мультимедіа, мас-медіа в процесі вивчення іноземних мов здобувачами вищої освіти різних профілів. Показано переваги їх використання у професійному розвитку та саморозвитку майбутнього фахівця.

Доведено, що використання нових інформаційних, комунікаційних, медійних технологій навчання не заперечує традиційних технологій, але проблема інформаційної адаптації в новому інформаційному середовищі змушує переглядати зміст традиційних технологій із частішим нахилом до вибору більш нових, сучасних та ефективних методів і засобів навчання дисциплін філологічного профілю.

Отже, дослідження соціальних та педагогічних передумов становлення і розвитку мас-медійних сучасних засобів комунікації, інформаційних, комп'ютерних та E-mail технологій у закладах вищої освіти дало нам змогу дійти висновку, що в сучасній світовій педагогічній практиці є два основні підходи до використання цих технологій. Перший полягає в інтеграції цих елементів сучасної освіти до програм різних дисциплін, другий – у використанні їх як джерела знань. Вони розглядаються як ефективні та перспективні засоби вдосконалення навчального процесу.

Автором зроблений висновок, що сучасні засоби масової комунікації позитивно впливають на освітній процес загалом. Визначено, що роль і місце сучасних технологій у професійному розвитку і можливості використання різних технологій надзвичайно великі. Їх використання дає змогу вивчати на якісно новому рівні дисципліни гуманітарного циклу.

Ключові слова: сучасні інформаційні технології, комп'ютерні технології, комунікація, мультимедіа, мас-медіа, медіазасоби, навчальний процес.

Snizhana KUBRAK,*orcid.org/0000-0003-4236-1528**Ph.D. in Pedagogics,**Associate Professor at the Foreign Languages Department**Zhytomyr National Agroecological University**(Zhytomyr, Ukraine) snezha.zt@gmail.com*

FOREIGN LANGUAGES AND MODERN MASS MEDIA

The purpose of the research: to substantiate the possible ways of using media in foreign language classes in modern higher education, aimed at developing all activities, as well as the development of skills to find and receive, process, transmit, store the necessary information using various technical tools (computer, multimedia, Internet, audio and video) while learning a foreign language.

The following methods were used in the research: theoretical – analysis of philosophical, pedagogical and psychological literature, which allow to clarify the nature of the basic concepts of research, systematization and generalization of theoretical and empirical data, with which we can show the possibility of using media in foreign languages learning in modern high school.

The article analyzes the experience of using modern information and communication technologies, multimedia, mass media in the process of learning foreign languages. The advantages of their use in the professional development of the future specialist are shown.

It is proved that the use of new information, communication, media technologies does not deny traditional technologies, but the problem of information adaptation in the new information environment forces to reconsider the content of traditional technologies with more frequent inclination to choose more effective methods and means of teaching philological disciplines.

Thus, the study of social and pedagogical preconditions for the formation and development of modern mass media, information, computer and e-mail technologies in higher education allowed us to conclude that in modern world pedagogical practice there are two main approaches to use these technologies. The first is to integrate these elements of modern education into programs of various disciplines, the second – to use them as a source of knowledge. They are considered as effective and promising means of improving the educational process.

The author concludes that modern media have a positive impact on the educational process as a whole. It is determined that the role and place of modern technologies in professional development and the possibility of using different technologies are extremely large. Their use makes it possible to study at a qualitatively new level the disciplines of the humanities.

Key words: *modern information technologies, computer technologies, communication, multimedia, mass media, educational process.*

Постановка проблеми. Сучасні засоби масової комунікації, інформаційні, комунікативні та інтерактивні технології в сучасному суспільстві перетворилися на важливий чинник духовного «виробництва людини». Для України, яка прагне європейської інтеграції, вирішення цих проблем набуває стратегічного значення. Сучасне суспільство характеризується стрімким розвитком інформаційних технологій та сучасних засобів комунікації. Освіті належить особлива роль у розвитку цих процесів. З одного боку, вона є активним споживачем інформації, а з другого – сприяє її накопиченню та поширенню.

Вже нині зрозуміло, що наслідки, які несе глобалізація процесів в інформаційній сфері, можуть не лише бути позитивними, а й іноді викликати занепокоєння. У пресі і в науковій літературі дедалі частіше – варто згадати роботи І. Михайліна, В. Здоровеги, В. Лизанчука, Т. Лильо та інших провідних фахівців у сфері масової комунікації – обговорюються питання інформаційного суспільства та інтеграції України до світового інформаційного простору. Тому проблеми міжкультурного впливу у сфері мас-медіа, розвиток та розробка нових методів та засобів навчання за допомогою сучасних інформаційних технологій стають дедалі актуальнішими.

На заклади освіти за таких обставин покладається завдання збагатити та систематизувати зміст освіти, розробити та апробувати новітні інтерактивні методики навчання через використання сучасних електронних носіїв інформації та засобів масової комунікації.

Новизна дослідження полягає в тому, що в сучасному світі знання й інформаційно-комунікаційні технології є основою суспільного розвитку. Кожна людина знаходиться під впливом безперервних потоків інформації, в тому числі переданої каналами мас-медіа (телевізійні канали, відео- та аудіопродукція, газети, журнали, сайти

в інтернеті тощо). Тому вміння правильно розуміти значення аудіовізуальних образів і, як наслідок, більш компетентно і вільно поводитися з інформаційними потоками, орієнтування в них стає дедалі актуальнішим. Медіаосвіта покликана виконувати унікальну функцію підготовки здобувача вищої освіти до життя в інформаційному просторі. У сучасному світі медіаосвіта розглядається як процес розвитку особистості за допомогою і на матеріалі засобів масової комунікації (медіа) з метою формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, умінь повноцінного сприйняття, інтерпретації, аналізу й оцінювання медіатекстів, навчання різних форм самовираження за допомогою медіатехніки (відео, аудіо, комп'ютер). Сформовані в результаті цього процесу вміння розвиваються в медіаграмотність. Одним з основних напрямів є використання медіаосвіти як нової складової частини освіти, яке може бути інтегрованим із традиційними дисциплінами, наприклад, іноземними мовами.

Аналіз досліджень. Дослідження проблеми впливу мас-медіа на особистість і суспільство у сфері освіти представлені працями Д. Бакінгема (D. Buckingham), Ж. Гоне (J. Gonnet), І. М. Дзялошинського, Дж. Лалла (J. Lull), Л. Селлєра (L. Sellers). Використання матеріалів засобів масової інформації досліджували Є. Міллер, Г. Онкович, Н. Саєнко, О. Сербенська, В. Усатя, О. Федоров, І. Чемерис, О. Янишин та ін. Психологічний аспект впливу медіа на особистість перебував у центрі наукових інтересів Л. Найдьянової, Ю. Усова та ін.

Застосування в педагогіці комп'ютерних програмних засобів розглядали в дослідженнях В. Безпалько, Л. Морська, Н. Ротмістров, Г. Шетцер (Heidi Shetzer) та ін. Так, наприклад, Н. Ротмістров вважає, що комп'ютерні програмні засоби дають змогу підійти до перетворення комп'ютера

на могутній засіб освіти, в якому змодельовані всі аспекти процесу навчання – від методичного до презентаційного (Ротмистров, 1994: 89). Однак нині мало вивчені результати комплексного дослідження впровадження медіаосвіти в процес навчання іноземних мов, що зумовлює актуальність дослідження.

Мета статті – обґрунтувати можливі шляхи використання медіазасобів під час занять з іноземної мови в сучасній вищій школі, спрямовані на розвиток усіх видів діяльності, а також розвиток умінь знаходити, обробляти, передавати зберігати й отримувати необхідну інформацію з використанням різного технічного інструментарію (комп'ютер, мультимедіа, інтернет, аудіо та відео) під час вивчення іноземної мови.

Завдання дослідження:

1) уточнити та охарактеризувати структуру діяльності використання комп'ютерних технологій у підготовці здобувачів вищої освіти;

2) виокремити й показати основні компоненти комп'ютерних технологій підготовки здобувачів вищої освіти та їх фахову доцільність.

У нашому дослідженні ми використовуємо такі методи: теоретичні – аналіз філософської, педагогічної і психологічної літератури, що дають змогу уточнити характер основних понять дослідження, систематизації й узагальнення теоретичних і емпіричних даних, за допомогою яких ми маємо змогу показати реальність використання медіазасобів на заняттях з іноземної мови в сучасній вищій школі.

Виклад основного матеріалу.

Розділ 1. Комунікація та сучасні засоби масової інформації.

Комунікація – це зумовлений ситуацією й соціально-психологічними особливостями комунікаторів процес встановлення і підтримання контактів між членами певної соціальної групи чи суспільства загалом на основі духовного, професійного або іншого єднання учасників комунікації, який відбувається у вигляді взаємопов'язаних інтелектуально-мисленнєвих та емоційно-вольових актів, опосередкованих мовою й дискретних у часі та просторі, що пов'язані з процесом збору фактів, їх зберігання, аналізу, переробки, оформлення, висловлення та в разі потреби поширення, сприймання й розуміння, відбуваються з або без використання різних знакових систем, зображень, звуків (письмо, жести, міміка та ін.), засобів комунікації (газети, журнали, аудіовізуальні програми й т. п.), засобів зв'язку (телефон, телеграф, транспорт тощо) і результатом яких є конкретна інтелектуально-мисленнєва й емоційно-вольова поведінка співбесідника, конкретні результати його діяльності, прийняті ним рішення,

що задовольняють членів певної соціальної групи або суспільства в цілому (Lviv Polytechnic National University Institutional Repository).

Засоби масової інформації, відповідно до визначення В. Городяненка, – соціальні інститути (преса, радіо, телебачення, інтернет, видавництва тощо), що забезпечують збирання, обробку та масове поширення інформації (Городяненко, 2002).

Перші засоби масової інформації в історичному аспекті пов'язуються з діяльністю людей, потребою передати в письмовій формі (накази, повідомлення) інформацію про відповідні події, факти через спеціально призначених людей (гінців) (Різун, 2008: 26–30).

Першим мас-медіа була газета. Свою назву вона отримала, ймовірно, від дрібної монети – gazzetta, якою у Венеції в XVI ст. платили за рукописне зведення про поточні події (Макеєв).

На початку XX ст. родину мас-медіа поповнило радіо, яке швидко продемонструвало унікальну здатність з'єднувати жителів територій, відокремлених та ізольованих подіями Першої світової війни (Макеєв).

Однак ще більший ефект мало телебачення, епоха якого розпочалася з кінця 30-х рр. Уже більш ніж півстоліття телебачення сприймається як могутній засіб впливу на свідомість і стиль життя. Аудіовізуальні образи, які до цього віддавали прерогативу кіно, перетворилися на першочергового за значенням, легкістю засвоєння і привабливістю носія соціальної інформації (Різун, 2008: 26–30).

Бурхливий розвиток нових інформаційно-комунікаційних технологій став передумовою для створення принципово нових моделей комунікації, зокрема з використанням інтернету і мобільного зв'язку (Бебик, 2005: 102).

Грамотно та вміло скористатися цими можливостями зможуть лише ті члени суспільства, які володітимуть необхідними знаннями, що дають змогу орієнтуватися в новому інформаційному просторі. Самостійна робота, самокероване навчання, автономне навчання та неперервний саморозвиток і самовдосконалення допоможуть йти вперед у новій ері інформатизації (Кубрак, 2017: 82–87).

Сказане повною мірою стосується становлення майбутнього фахівця, оволодіння ним інформаційною культурою, інформаційною грамотністю і як найвищого ступеня – інформаційною компетентністю.

Розділ 2. Вплив науково технічного прогресу на сучасну освіту.

Учені довели, що інформаційні технології мають як прямиий вплив на зміст освіти,

пов'язаний із рівнем науково-технічного прогресу, так і непрямий, який пов'язаний з появою нових професійних умінь і навичок, потреба в яких різко зростає та завдяки яким змінюються організаційні засади навчально-виховного процесу, посилюється інформатизація процесу освіти.

Крім цього, використання засобів інформаційних та комунікаційних технологій, мас-медіа в навчанні дає змогу вивчати на якісно новому рівні навчальні дисципліни гуманітарного циклу. Для студентів комп'ютер стає, насамперед, засобом навчально-пізнавальної та науково-дослідної діяльності, ефективним інструментом інтенсифікації процесу навчання, що дає змогу вирішувати не тільки стандартні завдання, але й завдання, що вимагають творчого підходу. Значний вплив інформатизація навчального процесу справляє на вдосконалення та розвиток методичних систем навчання рідної та іноземних мов завдяки включенню до засобів навчання нового покоління – комп'ютерних електронних словників, енциклопедій, тезаурусів і різних програм та ін., які дають змогу значно підвищити продуктивність праці в процесі перекладу текстів з однієї мови іншою, вивчення правильної вимови іноземних слів, написання творів, самостійної роботи.

У схваленому ЮНЕСКО формулюванні медіаосвіта визначається як напрям у педагогіці, пов'язаний «з усіма видами медіа (друкованими та графічними, звуковими, екранними і т. д.) і різними технологіями; вона дає змогу зрозуміти, як масова комунікація використовується в їх

соціумах, оволодіти здібностями використання медіа в комунікації з іншими людьми; забезпечує людині, зокрема, знання того, як знаходити, готувати, передавати й отримувати необхідну інформацію з використанням різного технічного інструментарію (комп'ютер, мультимедіа, інтернет, аудіо та відео)». Здобута в результаті цього процесу медіаграмотність допомагає людині активно використовувати можливості інформаційного поля телебачення, радіо, відео, кінематографа, преси, інтернету (Федоров, 2001: 78).

Використання нових інформаційних, комунікаційних, медійних технологій навчання не заперечує традиційних технологій, але проблема інформаційної адаптації в новому інформаційному середовищі змушує переглядати зміст традиційних технологій із частішим нахилом до вибору більш ефективних методів і засобів навчання дисциплін філологічного профілю (див. табл. 1.)

Як свідчать результати аналізу та порівняння, наведені в таблиці, використання сучасних інформаційних, комунікаційних, медійних технологій у навчанні іноземних мов має значні переваги над традиційними (Кубрак, 2017: 82–87).

Дослідницею Л. Зазнобіною сформульовано такі вимоги до мінімально необхідного рівня медіаосвіти, засновані на вміннях: знаходити необхідну інформацію в різних джерелах; перекладати візуальну інформацію у вербальну знакову систему і навпаки; трансформувати інформацію, видозмінювати її обсяг, форму, знакову систему, носій та ін., виходячи з мети комунікативної

Таблиця 1

Порівняльна характеристика традиційних форм навчання і навчання з використанням сучасних інформаційних, комунікаційних, медійних технологій

Традиційне навчання	Навчання за допомогою сучасних технологій
1. Лінійний текст (лише текст без інших додаткових джерел)	1. Мультимедійний текст (відео-, аудіоможливості, зв'язок із великою кількістю людей та різноманітних джерел)
2. Можлива відсутність мотивації й зацікавленості в навчанні.	2. Висока мотивація та зацікавленість у навчанні
3. Обмежена кількість інформації, обмежений вибір, часто застарілі дані	3. Необмежена кількість свіжої автентичної інформації, широкий вибір засобів та прийомів навчання.
4. Контроль викладача	4. Самоконтроль і лише координація навчального процесу викладачем
5. Спілкування з викладачем	5. Можливості спілкування (синхронного/асинхронного) з носіями мови, знайомство з культурою різних країн
6. Процес навчання обмежується часовими рамками: заняттям і виконанням домашнього завдання	6. Значне збільшення часових меж процесу навчання за наявності вільного доступу до інтернету
7. Процес навчання в основному орієнтований на «середнього» студента	7. Змога реалізувати диференційований та індивідуальний підходи в навчанні – розсилання на електронну адресу кожного студента чи за допомогою сучасних засобів комунікації (Viber, Telegram, Messenger, та ін.) його персонального домашнього завдання

взаємодії та особливостей аудиторії, для якої вона призначена; розуміти цілі комунікації, спрямованість інформаційного потоку; аргументувати власні висловлювання; знаходити помилки в одержуваній інформації і вносити пропозиції щодо їх виправлення; сприймати альтернативні точки зору і висловлювати обґрунтовані аргументи за і проти кожної з них (Зазнобина, 1998: 26–34).

Отже, все вищезазначене дає нам змогу дійти висновку про необхідність формування в майбутніх фахівців інформаційної грамотності як компонента культури, що своєю чергою стане основою для формування інформаційної компетентності.

Висновки. Як видно з результатів дослідження, використання медіазасобів у процесі навчання іноземної мови сприяє більш ефективному вирішенню основних завдань, поглибленому вивченню змісту інших предметів, оптимізації самоосвіти і саморозвитку на основі врахування їх особистісних особливостей, рівня підготовки, індивідуального способу сприйняття інформації і роботи з нею. Результатом застосування сучасних засобів масової комунікації, медіазасобів та інтернету, здобувачі освіти опановують інтелектуальні знання, вміння аналізу, синтезу, зіставлення інформації, вміння робити об'єктивні висновки й ефективно використовувати результати аналізу інформації з медіа (преси, радіо, кіно, телебачення, інтернету) у власній навчальній діяльності.

Отже, дослідження соціальних та педагогічних передумов становлення і розвитку мас-медійних сучасних інформаційних, комп'ютерних, інтернет-технологій, E-mail технологій, мультимедіа та хмарних навчальних технологій у закладах вищої освіти уможливило висновок, що в сучасній світовій педагогічній практиці є два основні підходи до використання цих технологій. Перший полягає в інтеграції цих елементів сучасної освіти

до програм різних дисциплін, другий – у використанні їх як джерела знань.

З результатів дослідження видно, що мультимедійний текст (відео-, аудіоможливості, зв'язок із великою кількістю людей та різноманітних джерел) призводить до вищої мотивації та зацікавленості в навчанні. Необмежена кількість свіжої автентичної інформації, широкий вибір засобів та прийомів навчання стимулюють самоконтроль, і лише координація навчального процесу викладачем та значно збільшує часові межі процесу навчання за наявності вільного доступу до інтернету. Спількування (синхронне/асинхронне) з носіями мови, знайомство з культурою різних країн дає змогу реалізувати диференційований та індивідуальний підходи в навчанні шляхом розсилання на електронну адресу кожного студента чи за допомогою сучасних засобів комунікації (Viber, Telegram, Messenger, та ін.) його персонального домашнього завдання.

Отже, мас-медійні, сучасні інформаційні, комп'ютерні, інтернет, E-mail технології, мультимедіа та хмарні навчальні технології розглядаються як ефективні та перспективні засоби вдосконалення навчального процесу. Це стимулює нас до подальшого дослідження цієї теми.

Завдяки використанню сучасних навчальних технологій здобувачі вищої освіти отримують доступ до багатих інформаційних ресурсів, зростає їх мотивація до навчання, відбувається стимуляція пізнавальної активності, забезпечується індивідуалізація та диференціація в опануванні іноземних мов.

У подальшому пошуку та впровадженні адекватних методів, способів застосування медіазасобів, зокрема в системі інтегрованого навчання, які відповідають інноваційним освітнім тенденціям, рівню розвитку інформаційного суспільства ми вбачаємо перспективи подальшого наукового дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бебик В. М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка, паблік рилейшнз : монографія. Київ : МАУП, 2005. 440 с.
2. Городяненко В. Г. Соціологія Київ: Видавничий центр «Академія», 2002. 457 с. URL: http://ebk.net.ua/Book/sociology/gorodyanenko_sotsiologiya/part3/3601.htm
3. Зазнобина Л. С. Стандарт медіаобразования, інтегрованого с различными школьными дисциплинами. *Стандарты и мониторинг в образовании*. 1998. Авг 20 (3). С. 26–34.
4. Кубрак С. В. Мережа INTERNET та E-MAILS – важливі засоби комунікації під час вивчення іноземних мов. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Випуск 58 / за науковою ред. проф. А. А. Зернецької. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. С. 82–87.
5. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. URL: <http://ena.lp.edu.ua>
6. Макеєв С. О. Засоби масової комунікації. URL: http://pidruchniki.com.ua/11311024/sotsiologiya/zasobi_masovoyi_komunikatsiyi
7. Різун В. В. Теорія масової комунікації : підручник для студентів галузі ОЗОЗ «Журналістика та інформація». Київ : Видавничий центр «Просвіта», 2008. 260 с.

8. Ротмистров Н. Д. Мультимедиа в образовании. *Информатика и образование*. 1994. № 20 (4). С. 89–96.
9. Федоров А. В. Медиаобразование: история, теория и методика. Ростов : ЦВВР, 2001. 708 с.

REFERENCES

1. Bebyk V. M. (2005) Informatsiyno-komunikatsiynyy menedzhment u hlobal'nomu suspil'stvi: psykholohiya, tekhnolohiyi, tekhnika, pablik ryleyshnz [Information and communication management in global society: psychology, technology, technology, public relations]. Kyiv: MAUP, 2 [in Ukrainian].
2. Horodyanenko V. H.(2002) Sotsiolohiya [Sociology]. Kyiv: Publishing Center «Academy», 457 [in Ukrainian].
3. Zaznobina L. S., (1998) Standart mediaobrazovaniya, integrirovannogo s razlichnymi shkol'nymi distsiplinami. *Standarty i monitoring v obrazovanii* [Standard for media education integrated with various school disciplines. *Standards and monitoring in education*]. Moscow: 26–34 [in Russian].
4. Kubrak S. V. (2017) Merezha INTERNET ta E-MAILS – vazhlyvi zasoby komunikatsiyi pid chas vyvchennya inozemnykh mov. *Naukovyi Chasopys Natsionalnoho Pedagogichnoho Universytetu Imeni M. P. Drahomanova. Seriya 5. Pedagogichni Nauky Realii Ta Perspektyvy* [Internet and E-MAILS - important means of communication when learning foreign languages. *Naukovyi Chasopys National Pedagogical Dragomanov University. Series 5. Pedagogical sciences: reality and perspectives*]. Kyiv: MP Drahomanov National Pedagogical University Publishing House, 82–87 [in Ukrainian].
5. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. URL: <http://ena.lp.edu.ua> [in Ukrainian].
6. Makeyev S. O. Zasoby masovoyi komunikatsiyi [Means of mass communication]. URL: http://pidruchniki.com.ua/11311024/sotsiologiya/zasobi_masovoy_i_komunikatsiyi [in Ukrainian].
7. Rizun V. V. (2008) Teoriya masovoyi komunikatsiyi [Theory of mass communication]. Kyiv: Prosvita Publishing Center, 260 [in Ukrainian].
8. Rotmistrov N. D. (1994) Mul'timedia v obrazovanii. *Informatika i obrazovaniye* [Multimedia in education. *Informatics and education*]. Moscow : 89–96 [in Russian].
9. Fedorov A. V. (2001) Mediaobrazovaniye: istoriya, teoriya i metodika [Media education: history, theory and methodology]. Rostov: CVR, 708 [in Russian].